

Waarom particuliere zuivelindustrie?

Waarom particuliere zuivelindustrie industrie ? ¹⁾

Door G.J. Blink.

Bron AZB 1928 nr. 11 / 16mrt.

Het onderwerp is niet nieuw; voor U niet en voor mij niet. Ik loop dus gevaar dat ik U het een en ander ga vertellen, dat U reeds lang bekend is. Toch zal ik gaarne enige ogenblikken Uw aandacht vragen, omdat het onderwerp, waarover het hedenmorgen gaat, mij zeer na aan het hart, ligt. Ik ben een overtuigd verdediger van de particuliere zuivelindustrie en het is mij een groot genoegen om mijn overtuiging in een vergadering als deze uit te spreken en nader te verklaren.

Laat ik direct, met de deur in huis vallen en U zeggen dat mijn antwoord op de vraag: Waarom particuliere zuivelindustrie? luidt:

1. *omdat de particuliere zuivelindustrie bewezen heeft grote betekenis te hebben voor Nederland, voor Friesland, en voor de Friesche boeren;*
2. *omdat zij belangrijke diensten in het verleden heeft bewezen, dit doet in het heden en met Uw medewerking daarmee nog talloze jaren hoopt verder te gaan;*
3. *en omdat bij dit alles de zeer gezonde drijfveer is: het belang van de particuliere industrie zelf.*

Zie daar drie punten waarin ik het antwoord op de vraag: Waarom particuliere zuivelindustrie? heb samengevat en welke ik U nu wat uitvoeriger ga, toelichten.

1. De particuliere zuivelindustrie heeft bewezen, grote betekenis te hebben voor Nederland, voor Friesland en voor de Friesche boeren.

Laat ik beginnen met U te zeggen, dat dikwijls, door sommige lieden een helemaal verkeerde voorstelling van de wereld gegeven wordt. Zij stellen het voor alsof de mensen er zijn om met elkander te vechten. En zij vergeten er bij te zeggen, dat er in werkelijkheid in de meest verschillende verhoudingen een nauwe samenwerking bestaat. En dat die samenwerking niet alleen bestaat, maar dat als zij niet, bestond, wij allen er treurig aan toe zouden zijn.

¹⁾ Donderdag 1 Maart jl. is te Bolsward op initiatief van een aantal omliggende coöperatieve zuivelfabrieken een openbare vergadering gehouden, waarin de heer U. Kooistra, Secretaris van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland een voordracht hield, betiteld: *Waarom coöperatieve zuivelfabrieken ?*

Uit verslagen in enige bladen bleek mij, dat in deze voordracht van de coöperatieve zuivelbereiding niets dan goeds was verteld, tegen de particuliere industrie eigenlijk alleen bezwaren waren geopperd.

Mijns inziens was het betoog van de heer Kooistra daardoor verre van volledig. Dit bezwaar schijnt ook door de in de vergadering aanwezige boeren gevoelt te zijn. Toen mij dan ook de uitnodiging van het Bestuur van de Bond van Melkleveranciers „Hollandia" te Bolsward bereikte, om in de jaarvergadering van dien Bond op 12 maart jl. eens iets te komen vertellen over de particuliere zuivelindustrie, heb ik die uitnodiging gaarne aangenomen.

De voorstelling, dat de coöperatieve zuivelfabrieken recht van bestaan hebben en de particuliere niet, lijkt mij onwaar en ik meen in mijn uiteenzetting te Bolsward te hebben aangetoond, dat als men spreekt over de betekenis van de zuivelindustrie voor het, algemeen belang en meer speciaal voor de boeren, wel degelijk ook in de eerste plaats gedacht moet worden aan de particuliere zuivelbereiding.

Als ik dus spreek van de grote diensten die de particuliere zuivelindustrie aan U, Friesche boeren, bewezen heeft, dan bedoel ik daarmee te zeggen, dat daar de samenwerking tussen U en de particuliere zuivelindustrie veel goeds is tot stand gekomen, dat anders niet of minder goed gelukt zou zijn.

Dit is in het algemeen gemakkelijk te beweren, zult gij zeggen, maar bewijs dat nu ook eens! Niets is gemakkelijker dan dat; ik zal U door een paar voorbeelden van de juistheid van mijn bewering kunnen overtuigen.

Ik grijp dan in de eerste plaats eens vele jaren in de geschiedenis terug. Ongeveer 50 jaar geleden was de toestand zoals thans nog sommigen hem als een ideaal voorstellen: de boer deed alles zelf. Hij had niet alleen zijn veehoudersbedrijf, maar hij was tegelijkertijd de zuivelbereider, die uit de melk boter maakte. De wereld staat echter niet stil. Er werden machines uitgevonden, waardoor het mogelijk werd, om de melk in het groot doelmatiger tot boter te verwerken. Hiermee was de mogelijkheid tot een grote vooruitgang geboren. Die mogelijkheid zou echter eerst werkelijkheid worden als er fabrieken kwamen, die deze nieuwe werkwijze ter hand namen.

En deze fabrieken zijn er gekomen: in 1882 werd in Friesland de eerste zuivelfabriek gesticht. En wat was dat voor een fabriek? *Een particuliere zuivelfabriek!* Ook de tweede en derde fabriek waren particuliere bedrijven. Er zijn nadien in Friesland vele zuivelfabrieken opgericht. De eerste coöperatieve fabriek ontstond in 1886. En op het ogenblik wordt vrijwel alle Friesche melk in fabrieken verwerkt. Vergeleken met de toestand zoals die vroeger was, toen de boeren alles zelf deden, wordt dit algemeen als een grote vooruitgang beschouwd.

En wie gaf de stoot tot dezen vooruitgang? *De particuliere zuivelindustrie!* Was deze niet voorgegaan, dan had het ongetwijfeld nog jaren geduurd voordat de fabriekmatige zuivelbereiding in Friesland was ingevoerd en dan waren wij nu niet zo ver als wij thans zijn.

Hier is dus wel een zeer gewichtige dienst door het particulier initiatief aan Friesland en de Friesche boeren bewezen. En ik breng dan ook gaarne hulde - het mag hier vandaag wel eens gezegd worden - aan de particuliere zuivelindustrie, die reeds begrepen had welk een grote toekomst er voor de fabriekmatige zuivelbereiding was weggelegd, toen anderen nog aan geen zuivelfabriek dachten.

Maar als ik hier de zuivelindustrie noem, dan mag ik niet nalaten te wijzen op de samenwerking, waarop ik reeds eerder de nadruk gelegd heb. Voor een zuivelfabriek is melk nodig. Als er dus in dien tijd dat de eerste zuivelfabrieken gesticht werden, geen boeren waren geweest die er hun melk aan wilden verkopen, dan was de zaak toch nog niet tot stand gekomen. Maar die boeren zijn er geweest en zij zijn er nog. Ook zij hebben dus meegewerkt aan de invoering in Friesland van de fabriekmatige zuivelbereiding. En als ik hulde breng aan het inzicht van de particuliere zuivelindustrie, dan moet ik ook de voorgangers onder de boeren in die hulde betrekken.

De eerste boeren die hun melk aan de eerste particuliere zuivelfabrieken verkochten, zijn met die fabrieken te samen de grondleggers geweest van de fabriekmatige zuivelbereiding in Friesland.

Er zijn mensen die het wel eens willen doen voorkomen, alsof de particuliere zuivelindustrie en de boeren die aan haar de melk verkopen, niet volwaardig zijn. Het is dan ook niet prettig voor die anderen, dat zij niet de eerste geweest zijn, die het goede inzicht

hadden en de verwezenlijking daarvan aandurfd. Wij, die dit begrijpen, praten er dan ook maar niet te veel over. Maar nu U mij heden vroeg, iets te vertellen over het bestaansrecht van de particuliere zuivelindustrie, mocht ik niet nalaten er op te wijzen, dat die particuliere industrie destijds de stoot gaf tot het overbrengen van de zuivelbereiding naar de fabrieken.

Maar met dit ene voorbeeld is nog niet alles gezegd. Want het zou kunnen zijn, dat na deze eerste grote en goede daad de particuliere industrie was ingeslapen en zich had laten voorbijstreven door andere bedrijfsvormen. En daarom kom ik nu tot een tweede voorbeeld om te bewijzen, welk een grote factor de particuliere industrie geweest is ook voor de verdere ontwikkeling van de zuivelbereiding.

Ik moet daarvoor eerst even van het eigenlijke onderwerp afdwalen om U duidelijk te maken, dat de ontwikkeling van onze melkveehouderij en zuivelbereiding beter geweest is en beter zal zijn naar gelang wij veelzijdiger zijn in de bereiding en de afzet der producten. Boter en kaas zijn reeds zeer oude producten. Indien men echter alleen boter en kaas maakt, is men ook steeds geheel afhankelijk van de markt voor boter en kaas. Is die markt slecht, dan kan men niet zeggen: wij laten de melk maar eens een paar weken in de sloot lopen, want anders komt er te veel boter en kaas aan de markt: men moet door blijven maken.

Daarom is het zo buitengewoon belangrijk geweest, dat de zuivelindustrie zich ook op het maken van andere producten heeft toegelegd. Onder die andere producten is de gecondenseerde melk het voornaamste. Wij kunnen dus zeggen dat het een geluk voor de industrie en voor de boer is geweest, dat hier naast boter en kaas in de laatste tientallen jaren ook gecondenseerde melk is gemaakt. En men mag de industrie, die hier dit gecondenseerde melk-bedrijf gesticht en groot gemaakt heeft, een pluimpje geven voor het inzicht en den ondernemingsgeest, die zij aan den dag gelegd heeft.

Wie was het die zich hier heeft onderscheiden? De particuliere zuivelindustrie! In Nederland sedert 1882 en in Friesland sedert 1894, heeft de particuliere zuivelindustrie op steeds groter schaal gecondenseerde melk gemaakt en over de gehele wereld geëxporteerd en daardoor het afzetgebied voor de melk, die op de Friesche boerderijen wordt gewonnen, groter gemaakt. Later zijn anderen ook hierin gevolgd. Tussen het in werking treden van de eerste particuliere en de eerste coöperatieve gecondenseerde melkfabriek in Friesland verliepen echter ruim twintig jaren. En nog steeds wordt verreweg het grootste gedeelte der gecondenseerde melk in particuliere fabrieken gemaakt.

Ik wil hier niet beweren dat zij, die later gekomen zijn, daarom thans minderwaardig zijn. Wij beseffen ten volle dat er in de wereld niet alleen plaats is voor ons, doch ook voor vele anderen. Wij respecteren die anderen ten volle en hopen, dat het hun in alle opzichten goed zal gaan. Maar nu ik mij de vraag gesteld heb of de particuliere zuivelindustrie, na bij de stichting der eerste zuivelfabrieken in Friesland te zijn voorgegaan, ook verder als voorgangster is opgetreden, nu mag ik aan de hand van het laatstgenoemde, zeer belangrijke voorbeeld verklaren, dat ook verder de particuliere fabrieken zijn voorgegaan en leiding hebben gegeven.

En wat ik hier gezegd heb voor gecondenseerde melk, geldt evenzeer voor andere melkproducten, zoals gesteriliseerde melk, melkpoeder, geëvaporeerde melk. Telkens als er iets nieuws is aangepakt dat voor onze zuivelindustrie en daardoor ook voor de melk-

veehouderij nieuwe perspectieven opende, is het de particuliere industrie geweest, die het goede voorbeeld gaf en de kastanjes uit het vuur haalde.

Maar ik behoef mij niet te beperken tot de stichting der eerste zuivelfabrieken en tot de bereiding van steeds weer andere nieuwe producten, om U te laten zien dat de particuliere industrie is opgetreden als baanbreekster voor vooruitgang en nieuwe denkbeelden. Want ook ten aanzien van de oude producten boter en kaas heeft zij nooit stilgezeten.

In tijden toen andere zuivelfabrieken daaraan nog niet dachten, had de particuliere zuivelindustrie reeds een uitgebreide wereldhandel. De handelsmerken van deze fabrieken hadden een grote vermaardheid en hebben de producten beroemd gemaakt, in tijden toen anderen alleen met de *bereiding* van boter en kaas nog hun handen vol hadden. Hierbij speelden de durf, de ondernemingsgeest, het inzicht een grote rol. Maar deze niet alleen: de schitterende kwaliteit der producten die de particuliere fabrieken maakten, deed de buitenlandse kopers steeds weer naar die speciale producten verlangen.

Ook hier zijn anderen gevolgd, die dezelfde werkwijze invoerden: zuivelfabrieken die zelf, of in combinatie met anderen, hun producten onder eigen merk overal gingen verhandelen. Ik herhaal ook hier weer wat ik reeds eerder gezegd heb: ik heb alle respect voor het werk ook van die anderen. Maar dit neemt niet weg dat aan de particuliere zuivelindustrie de eer toekomt, de eerste moeilijkheden te hebben overwonnen, de weg ook voor anderen te hebben geëffend en het voorbeeld te hebben gegeven.

Ik had U beloofd om met enkele voorbeelden te laten zien, dat de particuliere zuivelindustrie grote diensten bewezen heeft aan Nederland, aan Friesland en aan de Friesche boeren. En nu ik die voorbeelden gegeven heb, herhaal ik ze nog eens kort :

- * de particuliere industrie heeft de eerste zuivelfabrieken gesticht;
- * de particuliere industrie verruimde het afzetgebied voor de Friesche melk door steeds weer de fabricage van nieuwe producten in te voeren;
- * de particuliere industrie ging voorop bij het maken van kwaliteitsproducten en bij het opbouwen van een vaste en duurzame handel in deze producten over de gehele wereld onder eigen merken;
- * en - ik heb er reeds een paar maal op gewezen - de particuliere industrie vond bij dit alles navolgers, zodat haar voorbeeld ook aan vele anderen ten goede kwam.

Ik zou over dit alles nog veel meer kunnen vertellen, maar als ik op al deze onderwerpen diep inging, zou ik U in plaats van enkele kwartieren wel enkele dagen moeten bezig houden. En ik vermoed dat gij allen nog wel iets anders te doen hebt, dan naar mij te luisteren. Ik moet mij dus tot enkele hoofdzaken beperken. Maar ook na het horen van die hoofdzaken zoals ik U die heb uiteengezet, geloof ik dat U met mij van mening zult zijn, dat de zuivelbereiding zonder particuliere fabrieken het niet gebracht zou hebben tot de hoogte, die wij thans met behulp van het particuliere bedrijf bereikt hebben.

Waar ik nu aan de hand van de feiten kon bewijzen, dat de particuliere industrie een zo belangrijke rol gespeeld heeft in de ontwikkeling der zuivelbereiding, mag ik niet nalaten hier nog te wijzen op een speciaal punt, dat voor de boeren naar mijn gevoelen in het bijzonder van belang is.

Het zal U toch duidelijk zijn, dat voorgaan op het gebied van industrie en handel, het ondernemen van nieuwe zaken, niet mogelijk is zonder dat men zich belangrijke opofferingen getroost. Men moet nieuwe machines kopen en proberen. Als ze hun werk niet

goed doen, moet men ze door andere vervangen. Als men handel drijft over de gehele wereld, zijn daaraan gevaren verbonden. De afnemer in Amerika, of Japan, of Indië, of Griekenland, of Turkije, of Afrika blijkt op een kwade dag het hem geleverde niet te kunnen betalen. En de fabriek lijdt het verlies. Ik noemde er hier maar enkele, maar zo zijn er nog talloze gevaren, die aan het doen van grote zaken verbonden zijn.

Dit is nu eenmaal zo en dit kan niet anders. Aan ieder bedrijf zijn risico's verbonden. En daar het boerenbedrijf er wel een is, waarbij dagelijks talloze risico's worden gelopen, behoef ik U daarvan niets meer te vertellen. Ik moet U echter een vraag stellen. Is het juist dat de boer bij de grote risico's, die hij reeds in zijn boerderij loopt, doorgaat met het ene risico, op het andere te stapelen? Met andere woorden: Is het juist, dat de boer zich verbindt voor al die risico's, die verband houden met de aankoop van al die machines, met het stichten en inrichten van gebouwen en pakhuizen, met het geven van krediet aan afnemers in Japan, in Afrika, in Amerika, Indië en Turkije en talloze andere landen? En is het juist dat hij daarenboven nog op zich neemt die talloze andere risico's voor prijsschommelingen in suiker, blik, grondstoffen, producten ?

Als men deze vragen eens goed overdenkt en men beseft dan tegelijkertijd, hoe het boerenbedrijf alle aandacht, zorg en werkkraft van de boer opeist, dan kan men zich zeer goed verklaren, dat talloze boeren een wijs besluit nemen en er voor bedanken om zich verantwoordelijk te stellen voor alles, wat er verder met de melk gebeurt, nadat deze de boerderij en daarmee hun eigen gezichtskring verlaten heeft. Boeren dus die er niets voor gevoelen om op deze wijze verantwoordelijk te zijn voor bedragen, die eigenlijk niemand van te voren ook maar enigszins kan becijferen. Men kan dan wel zeggen dat de boer bij alles zelf de teugels in handen moet hebben, maar dan zeg ik dat geen boer dit kan, en niemand. Iedereen moet met anderen samenwerken, een deel van het werk aan anderen overlaten.

Gaat men zijn werkterrein te ver uitbreiden, dan is het gevolg, dat men niets meer goed doet. Een groot man heeft eens gezegd: in de zelfbeperking toont zich de meester. En zo is het. Laten wij allen ons deel van het werk doen en laten wij dit deel volledig en goed doen. Laten wij niet proberen tegelijkertijd boer en zuivelfabrikant of zuivelfabrikant en boer te zijn. Schoenmaker, blijf bij je leest.

Gij moet mij goed verstaan. Als er boeren of anderen zijn, die aan hun eigenlijke werk niet genoeg menen te hebben en die er daarom nog wat anders bij wensen te doen, dan moeten zij dit zelf weten. Maar dit neemt niet weg, dat ik Uw aandacht er op meende te moeten vestigen, dat de levering van de melk aan de particuliere fabriek, het samenwerken dus tussen boer en particuliere fabriek, voor de boer naast andere voordelen deze grote betekenis heeft, dat de zorgen en de risico's verdeeld, worden: de boer op de boerderij, de fabrikant in de fabriek.

Ik herhaal wat ik U gezegd heb: de particuliere zuivelindustrie is baanbreker geweest; zij stichtte de eerste fabriek; zij ging in de ontwikkeling van het bedrijf vooraan; zij gaf daaraan haar werkkraft en zorgen; en nu voeg ik daaraan nog toe: zij droeg de risico's die met dit alles onvermijdelijk gepaard gingen.

Daarom - en daarmee besluit ik mijn beschouwingen over het eerste gedeelte van mijn antwoord op de vraag, die ons vanmorgen bezig houdt - *daarom heb ik met grote stel-*

ligheid gezegd, dat de particuliere zuivelindustrie een grote betekenis heeft voor Nederland, voor Friesland en voor de Friesche boeren.

2. Nu kom ik tot het tweede gedeelte van mijn antwoord: de particuliere zuivelindustrie heeft belangrijke diensten in het verleden bewezen, doet dit in het heden en hoopt met Uw medewerking daarmee nog talloze jaren verder te gaan.

Wat ik U tot nu toe verteld heb, heeft U duidelijk bewezen, dat de particuliere vorm van zuivelbereiding prachtig werk heeft gedaan ten behoeve van de bloei van die industrie en dus ook van de melkveehouderij, en dat zij voorbeelden heeft gegeven, die door velen zijn nagevolgd.

Maar nu zult Gij misschien zeggen: dat is alles heel mooi en wij zijn blij, dat er een particuliere zuivelbereiding geweest is, die in vele opzichten vroeger de weg heeft gewezen, maar hoe staat het er nu op het ogenblik voor en hoe zal het in de toekomst zijn?

Er zijn wel meer mensen die vroeger goed werk hebben gedaan, maar die op een goede dag hun plaats voor anderen moeten inruimen en dan op pensioen gesteld worden. Ook in dit opzicht kan ik U geruststellen. Er bestaat in Nederland en speciaal in Friesland nog een grote en krachtige particuliere zuivelindustrie, die er voorlopig nog niet aan denkt om pensioen aan te vragen.

Ik weet zo ongeveer hoe het in de Friesche particuliere zuivelindustrie toegaat. Hoe de Friesche zuivelfabrikanten dag aan dag in de weer zijn om hun fabrieken te verbeteren en te moderniseren; hoe alle zorgen er op gericht zijn om de producten steeds weer beter te maken en die producten altijd weer aan te passen aan de wereldbehoefte, die zich wijzigt, aan de smaak van de verbruikers in alle mogelijke landen, die telkens weer wat anders vragen, en aan de behoeften in nieuwe landen, waarnaar men de export van Friesche zuivelproducten uitbreidt.

Ik ben niet blind voor het goede werk, dat ook anderen op dit gebied verrichten, maar als ik de historie, aan het heden verbind en ik zie dan wat er in de Friesche particuliere zuivelfabrieken gewerkt wordt, dan zeg ik: het is heden nog net als vroeger, de particuliere fabrieken zijn nog in vele opzichten een voorbeeld voor anderen en blijven voortgaan om het bedrijf te doen groeien en tot steeds grotere ontwikkeling te brengen.

En dit is niet alleen heden nog zo, maar als er op deze wijze wordt voortgewerkt, zal het nog tot in een verre toekomst zo blijven. Want ik weet, dat de Friesche particuliere zuivelfabrieken ook nu nog een grote politiek volgen en niet schromen om zich vandaag grote opofferingen te getroosten, om steeds voor de toekomst klaar te zijn en vooraan te blijven.

Het verheugt mij U dit te kunnen zeggen. Maar daar ik over de toekomst spreek, kan ik natuurlijk niet verder gaan. Het bewijs te leveren met voorbeelden, zoals ik U die hiervoor gaf, is natuurlijk, daar wij over de toekomst spreken, onmogelijk. Maar Gij behoeft mij ook niet voor een verre toekomst op mijn woord te geloven. Want per slot van rekening hebt Gij zelf het heft in handen. Laten wij nu eens aannemen, dat in strijd met de feiten van het verleden en het heden, de particuliere zuivelindustrie in een verre toekomst plaats moest maken voor een ander soort bedrijven. Als iets dergelijks ooit mocht gebeuren, dan kunt Gij allen nog nader beslissen wat U te doen staat.

Er wordt wel eens gezegd: de particuliere zuivelindustrie moet plaats maken voor de coöperatieve. Ik heb U al laten zien, dat het daarop nog niet erg lijkt. En ik zou aan hem, die dit wil beweren, dan ook slechts één antwoord willen geven. Laten wij eens alle Friesche boeren gedurende een jaar vrij laten van de verbintenissen, die hen dikwijls voor vele jaren aan een zuivelfabriek verbinden. En laten wij hen dan allen aan het einde van dat jaar eens laten kiezen. De boer zal dan in zijn keuze zelf het antwoord geven op de vraag, of hij het voortwerken wenst van de particuliere fabrieken.

Maar ik twijfel of men wel zo gauw tot het nemen van een dergelijke proef zal willen meewerken. En zonder dat is het niet mogelijk om de zaak zuiver te behandelen, omdat te vele boeren aan een bepaalde fabriek door hun handtekening voor vele jaren vastzitten en dus niet in vrijheid kunnen meebeslissen. Van één, ding ben ik echter verzekerd: de particuliere zuivelfabrieken zouden niet bang zijn voor het resultaat van zulk een proef.

Nadat ik U dus heb aangetoond, van welke grote betekenis de particuliere zuivelindustrie steeds geweest is, heb ik er thans nog aan toegevoegd, dat terecht ook nog heden deze industrie haar krachtige positie inneemt, en dat ook in de toekomst nog heel wat van haar verwacht mag worden. Ik heb er ten slotte nog op gewezen, dat men de bestrijders van deze industrie rustig kan antwoorden: laten wij niet te veel woorden gebruiken, doch laat de praktijk beslissen.

3. Tot slot kom ik nu aan mijn derde punt: ik wil U iets zeggen over de drijfveer, die de particuliere zuivelindustrie er toe brengt om zich dag aan dag in te spannen voor de belangen van het bedrijf in de ruimste zin des woord.

Dit is een zeer belangrijk punt en ik moet U vragen, het eens goed te overdenken. Ik durf U dit te vragen omdat ik er van overtuigd ben, dat juist deze kwestie zeer sterk tot de boeren moet spreken.

Ik begin dan met U een vraag te stellen: waarom werkt Gij van 's morgens vroeg dikwijls tot 's avonds laat in Uw bedrijf? Ik zal U tegelijk het antwoord geven: omdat het voortdurende en grote zorgen vereist en omdat het in het belang van U en Uw gezin is, als Gij er van maakt wat er van te maken is. Deze drijfveer: het onmiddellijk belang bij de zaak, is het die de boer uit het bed haalt, als vele anderen nog enige uren rust nemen; die hem in de drukke tijden van het jaar haast geen tijd laat om te eten. Het is nodig en daarom doet hij het!

En nu een tweede vraag: gesteld eens dat niet Gij zelf in Uw bedrijf werkzaam bent, doch een vreemde gehuurde kracht, die bij de uitkomsten van het bedrijf dus niet zo na betrokken was. Denkt Gij niet dat deze eens een half uurtje langer voor zijn maaltijden zou nemen en een uurtje eerder met werken zou ophouden, dan Gij zelf doet? En zou zulk een niet direct bij de resultaten van het bedrijf betrokken werkkraft steeds even sterk vervuld zijn van de belangen van Uw bedrijf, steeds even veel zorg en aandacht hebben voor alle grote en kleine dingen, die er in gebeuren?

Ik geloof dat ons antwoord kort kan zijn: de beste prikkel om zich voor een zaak tot het uiterste toe in te spannen is het gezonde, eigenbelang bij die zaak. Ik herhaal: gij moet dit eens goed overdenken en dan verwacht ik dat gij aan mijn zijde staat.

Het is nu deze zelfde drijfveer, die werkt in de particuliere zuivelfabriek. Toen de eerste fabriek gesticht werd, deed de eigenaar dit, omdat hij verwachtte daarin een goede gele-

genheid te vinden om zijn energie en zijn kapitaal en zijn werkkraft met goede resultaten aan te wenden. Toen de particuliere industrie de bereiding van gecondenseerde melk opnam, deed zij dit omdat zij kans zag daarin iets te bereiken. Toen de particuliere fabriek vooraan door de gehele wereld af te reizen en overal haar producten te plaatsen, deed zij dat, omdat zij daarvan resultaten verwachtte.

En omdat zij bij dit alles zelf onmiddellijk betrokken was, heeft zij niet alleen al die nieuwe dingen aangepakt, doch er zoveel werk, kapitaal en, zorg aan besteed, dat zij ze tot een goed einde gebracht heeft, zo als ik U heden reeds heb laten zien. Tot een goed einde, waarvan niet alleen zijzelf, doch ook vele anderen geprofitteerd hebben.

En nu vraag ik U: Ligt in dit eigenbelang niet een aansporing, sterker dan iedere andere, om te doen wat men kan? Geeft het feit, dat de particuliere zuivelindustrie werkt uit eigen drang en dat zij aan den lijve de resultaten van dat werk voelt, niet de zekerheid, dat het zal blijven zoals het steeds geweest is: dat de particuliere zuivelindustrie in, ondernemingsgeest, in drang naar voortdurende ontwikkeling vooraan zal blijven gaan?

Over dit eigenbelang moet ik nog iets meer zeggen, omdat men er soms een verkeerde uitleg aan tracht te geven. Meestal worden daarvoor twee beweringen gebruikt, die ik noodzakelijk even moet bespreken.

De eerste bewering is dan: dat eigenbelang is wel heel mooi, maar het maakt de mensen te begerig naar winst en daardoor verliezen zij de toekomst uit het oog ter wille van direct gewin. Als men dat zo hoort zeggen, dan denkt men wellicht: daar is toch ook wel wat van waar. Ik heb echter vele feiten uit de zuivelindustrie tot mijn beschikking, die bewijzen, dat de particuliere zuivelindustrie wel degelijk een zeer ruime kijk heeft op wat het belang van de industrie meebrengt. Ik zal U daarvan enkele voorbeelden noemen.

Laat ik er dan in de eerste plaats eens op mogen wijzen, dat de zuivelindustrie in Nederland, en speciaal de boterbereiding, in de laatste veertig jaar niet alleen door de verplaatsing van het bedrijf van de boerderij naar de fabriek vooruitgegaan is en sterk geworden; daar kwamen nog andere factoren bij. En onder die andere factoren heeft de botercontrole een belangrijke rol gespeeld. Die botercontrole nu is een instelling, die er op berekend was niet om direct voordeel op te leveren, doch om op de langen duur het bedrijf te versterken. Wie nu beweren wil, dat de drijfveer van het eigenbelang de particulieren, fabrikant er van weerhoudt om dergelijke grote lijnen in het oog te houden, die zij er op gewezen, welk een belangrijke rol de particuliere zuivelfabrikanten gespeeld hebben bij het tot stand brengen en op een hoog peil handhaven van de botercontrole.

De botercontrole heeft zeer veel aan de particuliere zuivelindustrie te danken. Hetzelfde kan ik zeggen van de kaascontrole, die van jongeren datum is. Wie de geschiedenis van de kaascontrole kent, zal toegeven, dat particuliere fabrikanten zeker niet minder dan anderen er voor gewerkt hebben om de kaascontrole tot stand te brengen en bij haar verdere ontwikkeling haar hoog karakter te handhaven.

Een ander voorbeeld. Men zegt wel eens, dat het eigenbelang de mensen ertoe brengt om niet zoveel te letten op de kwaliteit der producten als op onmiddellijk gewin. Maar dan vraag ik U: wie hebben reeds sedert ettelijke jaren de beste boter en kaas gemaakt?

Zo zou ik verder kunnen gaan en U aan de hand van voorbeelden bewijzen, dat de particuliere zuivelindustrie daar, waar zij door eigenbelang gedreven werd, aan dat eigenbelang een zeer hoge betekenis wist te geven, waardoor het dienen van het eigenbelang samenging met het geven van een goed voorbeeld en het steunen van algemene belangen. Zij, die het voorstellen alsof dit eigenbelang een gevaar zou zijn, kunnen blijkbaar niet inzien, dat de maatschappij juist vooruit komt door een gezond samengaan tussen individueel eigenbelang en algemeen belang, zoals dit zich in de particuliere zuivelbereiding ontwikkeld heeft.

Hiermee is de eerste bewering van hen, die op het eigenbelang van de particuliere zuivelfabrikant als op een gevaar wijzen, weerlegd, ik kom thans tot de tweede bewering, die sommigen gaarne gebruiken om de boeren afkerig te maken van de particuliere zuivelbereiding.

Zij zeggen tegen de boeren: Wees toch niet zo dom om de melk aan een particuliere fabriek te verkopen; die fabrikant geeft U er voor, wat hij kwijt wil zijn en gaat zelf met de winst strijken. Men zegt het misschien nu en dan een beetje anders, maar daarop komt het toch in hoofdzaak neer.

Ik moet echter tegen dergelijke misleidende uitspraken ten sterkste opkomen. En ik doe dit met te meer klem, omdat degenen, die dergelijke argumenten gebruiken, zelf weten, dat zij onwaarheden verkondigen. De boer verkoopt de melk aan de fabriek; de fabriek koopt de melk van de boer. En nu weten wij allemaal wel, dat koper en verkoper over de prijs niet altijd gelijk denken. De koper is geneigd te denken, dat hij te veel betaalt, de verkoper helt er meer naar over om te denken, dat hij te weinig ontvangt. Zo zal het bij de melk ook wel eens gaan.

Maar als men mij nu vraagt: Is de boer wel goed af als hij de melk aan een particuliere fabriek levert? Krijgt hij dan niet te weinig voor de melk? dan draai ik de zaak eerst eens even om en dan zeg ik: Vergelijk de melkprijs, die de particuliere fabrieken betalen, eens met de zuivelwaarde der melk op basis van de marktprijzen voor zuivelproducten en vergelijk de prijzen eens met die, welke andere fabrieken ook in andere delen van ons land en in het buitenland betalen. En als Gij deze vergelijking gemaakt hebt, dan vraag ik U: Zijt Gij tevreden?

En ik wil U wel tegelijkertijd het antwoord geven: De verhouding tussen boer en particuliere zuivelfabriek is op den duur slechts mogelijk, indien het een reële verhouding is en wie de zaak eerlijk nagaat, zal tot de slotsom komen, dat de particuliere zuivelindustrie reële melkrijzen aan de boeren betaalt, die iedere eerlijke vergelijking goed kunnen doorstaan.

En nu dit zo is, moet men mij niet meer aankomen met het praatje, dat de fabrikant de boer in zijn macht heeft en hem maar uitbetaalt wat hij kwijt wil zijn. De geschiedenis van tientallen jaren bewijst dat dit onwaar is en Uw ervaring leert U heel iets anders. Tegenover hen die mochten willen beweren, dat men zich voor contact met de particuliere industrie moet wachten, omdat deze het algemeen belang en het boerenbelang niet kent en geen rekening, er mee houdt, stel ik dus het feit, dat duidelijk gebleken is, dat het algemeen belang en het boerenbelang in goede harmonie samengaan met het eigenbelang van de particuliere zuivelindustrie.

En eerder heb ik U reeds laten zien, dat blijkens de ervaring dit eigenbelang een machtige drijfveer voor de fabrikant is om zo hard en goed mogelijk te werken, waarvan hijzelf, de boer en ten slotte de gehele wereld profiteert.

Hiermee ben ik aan het einde van mijn uiteenzetting gekomen. Graag had ik U nog veel meer verteld, maar de tijd is beperkt. Toch moet ik nog een ogenblik Uw aandacht vragen om kort te overzien wat ik U uiteengezet heb.

De vraag was: Waarom particuliere zuivelindustrie? En bij mijn antwoord heb ik U aan de hand van verschillende zeer belangrijke voorbeelden duidelijk bewezen:

- * dat de particuliere zuivelindustrie in verschillende belangrijke dingen de eerste geweest is en het goede voorbeeld gaf, dat door anderen is nagevolgd;
- * dat de particuliere zuivelindustrie de eerste fabrieken stichtte; de eerste en gedurende lange jaren de enige was, die vooring in het maken van verschillende andere producten, dan boter en kaas;
- * dat deze particuliere industrie de beste producten maakte, de export over de gehele wereld organiseerde, haar handelsmerken bekend maakte als teken van goede kwaliteit en solide handelsgebruiken;
- * dat dit alles tot stand kwam zonder dat de boeren bezwaard werden met de onvermijdelijke risico's, die aan grote ondernemingen en belangrijke handelstransacties verbonden zijn;
- * dat alle tekenen er op wijzen, dat een grote en krachtige particuliere zuivelindustrie zal blijven voortgaan met een goede invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van de Friesche zuivelbereiding;
- * en dat bij dit alles een grote en gezonde waarborg voor goed werk en uiterste krachtsinspanning bij deze industrie gevonden wordt in het belang, dat zijzelf heeft bij de resultaten die bereikt zullen worden;
- * terwijl gebleken is dat daarvan tegelijkertijd profijten komen aan het algemeen belang en aan de Friesche boeren.

Zie daar mijn antwoord op de vraag: Waarom particuliere zuivelindustrie? En nu vraag ik U: Is dit antwoord duidelijk? Voelt gij nu niet met mij dat hier grote en belangrijke motieven zijn aangevoerd, die er alle voor pleiten om de samenwerking tussen particuliere fabrieken en melkleveranciers met beiderzijdse goede wil en met beiderzijdse dankbaarheid voor wat reeds bereikt werd, te blijven voortzetten en opbouwen?

Dit alles overwegende eindig ik met de wens uit te spreken, dat de boeren en de particuliere zuivelindustrie zullen voortgaan met het aankweken van onderling vertrouwen en met het begrijpen van elkanders rechtmatige belangen. Op die grondslag wens ik U tot in lengte van jaren een samenwerking toe tot heil van de industrie, van de Friesche boeren en van het algemeen Friesch en Nederlands belang.